

MASARYKOVA UNIVERZITA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

Dějiny soukromého práva 4
Přehled vývoje soukromého práva 3
Dějiny kodifikace a meziválečná éra
(provází Pavel Salák)

Přehled literatury a pramenů

Články

- GÁBRIŠ, T., Revízia vecného a záväzkového práva v procese unifikácie československého občianskeho práva v rokoch 1918-1938. In: J. Dvořák, K. Malý a kol., 200 let Všeobecného občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 105-129
- HORÁK, O. Dějiny kodifikace soukromého práva v českých zemích. In MELZER, F., TĚGL, P. (edd.). *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek I - § 1-117 Obecná ustanovení*. Praha: Leges, 2013, s. XXVII-LVII.
- KUKLÍK, J. Pokusy o přijetí československého občanského zákoníku 1918-1948. In: J. Dvořák, K. Malý a kol., 200 let Všeobecného občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 93-104.
- LACLAVÍKOVÁ, M., Riešenie problému unifikácie a kodifikácie súkromnoprávných noriem v medzivojnovom Československu a Polsku. In: Schelle, K. (ed.): *Vývoj právních kodifikací*. Brno, Masarykova univerzita, 2004, s. 187-219.
- LUBY, Š., Unifikačné snahy v oblasti československého súkromného práva v rokoch 1918-1948. *Právny obzor*, 1967, roč. 50, č. 6, s. 571-586
- ROUČEK, Fr., SEDLÁČEK, J., *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi. 1.-6. díl*. Praha: V. Linhart, 1935-1937
- SCHUBERT, W. Der tschechoslowakische Entwurf zu einem Bürgerlichen Gesetzbuch und das ABGB von 1937. *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte*, 1995, roč. 112, s. 271-315
- SLAPNICKA, H. Die Beteiligung deutscher Professoren an den tschechoslowakischen Kodifikationsplänen (1919-1938). In VELEK, L. a kol. (eds.). *Magister noster. Sborník statí věnovaných in memoriam prof. PhDr. Janu Havránkovi, CSc.* Praha: Karolinum, 2005, s. 253-259.

Archivní materiály v Národním archivu

- Fond ministerstvo spravedlnosti v Praze 1918-1953, sign. 11 Oz, Kartony 301-304
- Fond ministerstvo unifikací, Kartony 49-50, 155-158

Obsah

- Situace r. 1918 v občanském právu
- Řešení
- Mýty
- Osnovy a jejich představení

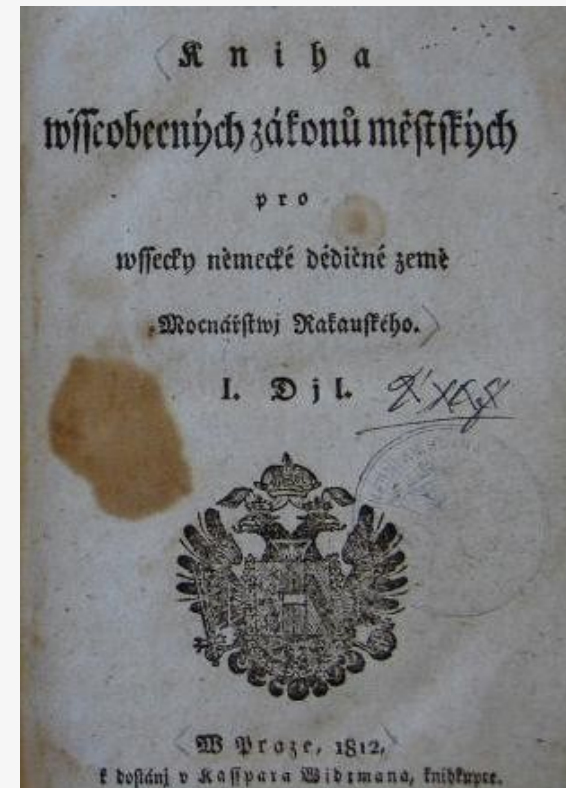
Situace v r. 1918 v občanském právu

11/1918 sb. z. a n., čl. 2:

Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.

Platí právo rakouské, německé a uherské

- **ABGB - Čechy, Morava, Slezsko**
  - sto let starý (novelizaci zastavila 1. světová válka)
  - byl doplňován dvorskými dekrety (ne standardní legislativní cestou - v Rakousku zrušeny až r.1999)
  - novely pouze dílčí (roky novel)
  - není autentický český text (x řada jiných předpisů má autentický český text)
- **BGB - Hlučínsko (do r. 1920)**
  - moderní občanský zákoník
  - kvalitní text x vyžadující také kvalitní vzdělání (ABGB více srozumitelný)
- **Obyčejové právo uherské - Slovensko a Podkarpatská Rus**
  - občanský zákoník pouze v návrhu (1913) x jiné zákony často modernější než rakouské inspirace v Německu)
  - texty v maďarštině, latině, němčině x ne ve slovenštině

Řešení - rekodifikace

Porada na ministerstvu spravedlnosti k reformě občanského zákona za předsednictví ministra dr. Veselého dne 6. března 1920

(narozeniny T. G. M.)

Možnosti přístupu:

- rozšíření platnosti *ABGB* na celé území republiky
- mírná revize *ABGB* a rozšíření jeho platnosti
- částečná unifikace
- úplná unifikace spojená s mírnou modernizací
- příprava zcela nové kodifikace

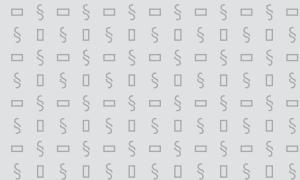
Zvolené řešení :

překlad *ABGB* spojený s revizí nutného (zastaralého) a „zohledněním“ slovenského práva

Jan Krčmář (1877-1950)

- * Praha, studia práv Praha a Lipsko
- profesor pražské právnické fakulty od r. 1907
- poradce na mírových jednáních
- děkan PrF UK 1916/17
- ministr školství 1926 a 1934-36
- hlavní osobnost rekodifikace občanského práva, podílel se na řadě dalších zákonů (včetně OZ 1950)

OSNOVA 1924 (PRÁCE SUBKOMITÉTŮ)

- Práce rozdělena do subkomitétů
  - prof. Krčmáře - úvodní ustanovení, obecnou část obligací
  - prof. Weisse - zbylé obligační právo
  - prof. Kafky - rodinné právo
  - prof. Stiebera - věcné právo
  - prof. Svobody - dědické právo
- Práce subkomitétů 1920-21-1923, výsledky tiskem jednotlivě po subkomitéttech, kompletně jen německý překlad (1924)
  - *Das bürgerliches Gesetzbuch für die Čechoslovakische Republik : Übersetzung des Entwurfes der Kommission für die Revision des ABGB Herausgegeben vom Justizministerium der Čechoslovakischen Republik. Reichenberg: Gebrüder Stiepel, 1924*
- Následuje odborná diskuse (připomínky soudů, notářských a advokátních komor)
- Zvláštní komise slovenských právníků zřízená v Bratislavě ministerstvem unifikací (1922-26) - předseda dr. Vladimír Fajnor, připomínky z pohledu slovenského práva

OSNOVA 1931

- Superrevizní komise (1926-31),
  - v zásadě stejné složení (+ B. Kafka, M. Steiber - nahrazení Swobodou a Sedláčkem)
  - 321 schůzí
  - cílem sjednotit jednotlivé výsledky subkomitétů
  - subkomitét pro dědické právo - prakticky jen doslovný překlad zákona x subkomitét pro věcné právo - velmi výrazné zásahy (pojem zastaralé vykládán „velmi extenzivně“)
- Kompletní paragrafové znění zákona + důvodová zpráva (1931):
  - *Zákon, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský. Návrh superrevisní komise. Díl I. (Tekst zákona), Díl II. (Důvodová zpráva).* Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1931.
  - Komentář Rouček-Sedláček (ROUČEK, Fr., SEDLÁČEK, J., *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi. 1-6. díl.* Praha: V. Linhart, 1935-1937)
  - „Osnova“ - ve prvních třech dílech - Osnova 1931
  - „Vládní návrh zákona“ - v 4.-6. díle - Osnova 1937

OSNOVA 1937

- Osnova 1931 předána k meziministerskému připomínkovému řízení (1934-1935)
- Další práce listopad 1935-březen 1936 (30 schůzí)
- Sporné otázky přenechány na rozhodnutí vládě
- Vliv politických debat - vypuštění rodinného práva, dědické právo nemělo platit na Slovensku
- Na poč. roku 1937 předána do národního shromáždění pod označením „*Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník*“ (sněmovní tisk 844/1937)
- Osnova 1937 projednávána v ústavněprávních podvýborech senátu a parlamentu
  - jednájí z důvodu urychlení probíhala společně
  - Dochovány stenoprotokoly z těchto jednání (NA Praha, min. unifikací, kartaon 157,158)
  - práce zastavilo září 1938 a následně 2. sv. válka

OSNOVA 1946

- Po 2. sv. válce jiné problémy - retribuce, odsun (+ konfiskace majetku), znárodňování velkých podniků
- 1946 - návrat k Osnově 1937
  - v podobě doplněné o změny z jednání ústavněprávních podvýborů
  - Osnova 1946 „publikována“ na litografických deskách,
  - Snaha o obnovení legislativního procesu
  - 1948 - změna společenských poměrů, práce na osnově definitivně pohřbeny
  - publikování Osnovy s důvodovou zprávou a srovnáním se slovenským právem v časopise Právní obzor (1947-1948) bylo zastaveno u § 1247 (změna politické situace)

Personální složení mýtus I - jen profesoři

- Subkomitěty cca 6-10 členů - profesoři, soudci, advokáti, notáři, zástupci ministerstva unifikací a spravedlnosti
- Např. subkomitét pro dědické právo:
  - Prof. E. Svoboda - PrF UK
  - Sekční šéf Hartmann - ministerstvo spravedlnosti
  - Sekční šéf dr. A. Ráth - ministerstvo unifikací
  - A. Balcar, rada vrchního soudu zemského
  - Dr. K. Batěk, prezident notářské komory
  - Dr. L. Hammer, advokát
  - Dr. A. Krýsa, advokát
  - M. Schäfer, notář
  - Dr. K. Soukup, rada zemského soudu

Emil Svoboda (1878-1948)

- * Praha, studia práv Praha
- desetileté právní praxe
- profesor pražské právnické fakulty od r. 1921
- děkan PrF UK 1929/30
- podílel se zvláště na tzv. manželské novele (1919)
- zaměření na rodinné a dědické právo
- právně-filosofická orientace

Personální složení mýtus II. - jen Češi

- Poláci - nebyli
  - relativně malá menšina, navíc jejich region byl a priori německy mluvící oblastí
  - Předpisy na území, kde žily, byly známé ABGB, BGB - nebyl důvod k jejich „zvláštní účasti“
- Maďaři - nebyli
  - postoj k republice spíše negativní, většinou neovládali slovenštinu
  - pokud zůstali, živil se jako advokáti (výnosnější)
- Slováci
  - Málo právníků Slovenského původu (i soudy na Slovensku často obsazovány českými soudci - důsledek Maďarizace)
  - bylo nabídnuto x Fajnor i Zátarecký (nejznámější) odmítli:
  - pracovní zaneprázdnění na soudech na Slovensku nebo výnosnější činnost (advokáti)
  - Výsledek: speciální komise na Slovensku)
- „Pragocentrismus“ - porady byly v Praze - z důvodu dojíždění de facto je lidé z Prahy (stejně nebyli účastni v subkomitéttech i profesori z Brna)

Personální složení mýtus II. - jen Češi

Němci - „jazyková překážka“

- Sami Němci navrhovali právníky, kteří česky rozuměli

prof. Bruno Kafka - subkomitét pro rodinné právo

prof. Egon Weiss - subkomitét pro obligační právo (člen i subkomitétu pro věcné právo)

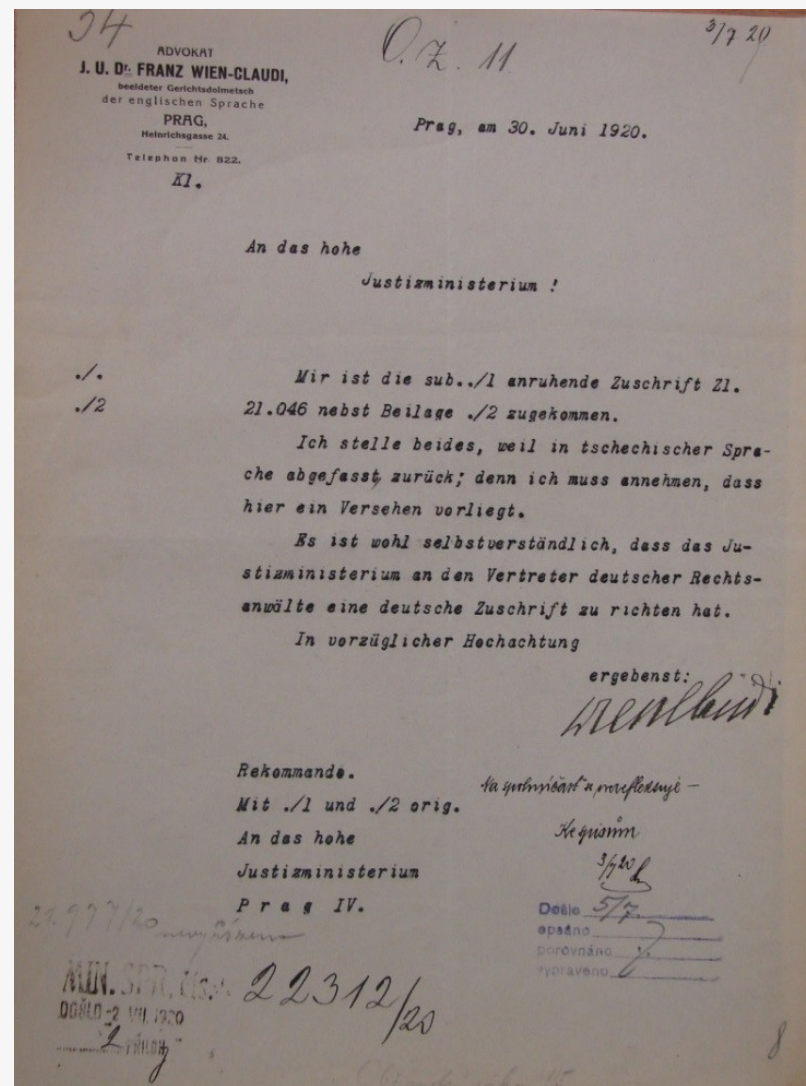
- návrhy předkládali v němčině, komunikovali v němčině

prof. Mayr-Harting - ministr spravedlnosti, poslanec

prof. Ernst Swoboda - superrevizní komise

„pošt'uchování“

- Dr. Franz Wien -Claudi na českou výzvu odpovídá v němčině - odloženo ad acta
- pořízen německý překlad osnov vč. důvodových zpráv x na překlad malá dotace ministerstva, za její zvýšení intervenovala na žádost německé komory i česká advokátní komora

Bruno Kafka (1881-1931)

- * Praha, syn advokáta, židovská rodina, bratranec F. Kafky
- Studia práv na německé univerzitě v Praze, Heidelbergu a Lipsku
- 1904 doktor, 1907 soukromý docent, 1912 mimořádný, 1919 řádný profesor na německé univerzitě, byl zvolen rektorem pro rok 1931-1932 ,ale již nenastoupil
- Člen a jeden ze zakladatelů Německé pracovní a volební společnosti (DAWG), poslanec v parlamentu 1920-1925 a 1929-1931, reprezentant německé menšiny v Praze
- Národní listy v nekrologu ocenily, že jeho projevy v parlamentě vynikaly věcností a jako politický odpůrce byl vždy gentlemanem
- Jeho syn, Alexandre Kafka, byl v letech 1966-1998 výkonným ředitelem MMF

Robert Mayr-Harting (1874-1948 Praha)

- * Aspern, studia práv Vídeň
- Univerzita v Černovicích (UK), specializace římské a občanské právo
- Od 1909 profesor německé Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze , 1921-1922 rektor německé univerzity v Praze
- Člen a tvůrce programu Německé křesťanskosociální strany lidové (DCV), hlavní autor politiky aktivismu (1922 – spolupráce s čsl. státem)
- 1920-1925 senátor , 1925-1938 poslanec, 1926-1929 ministr spravedlnosti (Švehlova a Udržalova vláda)
- Po anšlusu Rakouska spolu s ostatními přestoupil do SdP, od r. 1938 odešel do ústraní a již se politicky neangažoval

Personální složení mýtus III. - pragocentrismus

- Většina osob byla z Prahy a okolí (tj. dnešní Praha)
- Praktické důvody proč ne odjinud:
  - Pracovní vytíženost (Fajnor)
  - Dostupnost - schůzky byly často týdenní
  - Nebyla averze vůči „mimopražským“ x osobní spory (Krčmář x Sedláček)
  - Nesouhlas s koncepcí práce (např. J. Sedláček)

Dopis prof. Sedláčka ministerstvu spravedlnosti z 27. 1. 1932

Člen kodifikační komise prof. Dr. Rouček ústně mi sdělil, že by oslovenému ministerstvu bylo vítáno, kdyby zaslány byly připomínky ke druhé redakci osnovy obč.zák. Činím tak a připomínám, že jde^o o podmínky rázu redakčního, aniž tím měním své základní hledisko, že měl být přepracován důsledně celý obč. zák. s jednotného hlediska; operát je nejednotný a mnohdy nejasný, ale to souvisí právě s tím, že práce zachovává fikci pouhých retuší, ačkoliv na některých místech mění podstatně obsah, takže dosavadní systematika - v osnově zachovaná - nemá smyslu. Již novelami byla jednotná struktura porušena, v osnově zůstávají z původní struktury jen trosky. Každý nepředpojatý musí uznati, že redakce docílila vel

Jaromír Sedláček (1885-1945)

- * Slavkov u Brna, studia práv Vídeň, Praha, Berlín
- desetiletá justiční praxe
- profesor brněnské právnické fakulty od r. 1921 (původně působil na VUT v Brně)
- děkan PrF MU 1926/27 a 1934/35
- člen komise pro superrevizi osnovy občanského zákoníku (1935-36)
- s prof. Roučkem hlavní redaktor šestidílného *Komentáře k čsl. obecnému občanskému zákoníku* (1935-37)

Inspirační zdroje

- **Hlavní zdroj ABGB** - „měl být jen upraven a zmodernizován“ - mírná revize jiné inspirace (dle důvodové zprávy):
  - právní věda (54x)
  - recipované rakouské předpisy (38x)
  - československé předpisy (12x)
  - judikatura (6x)
  - recipované uherské právo/právo na Slovensku (2x)
  - zahraniční úpravy
    - francouzský *Code civil* (1x)
    - švýcarský *ZGB* (9x)
    - německý *BGB* (23x)
    - uherská osnova 1913 (7x)
    - vídeňská osnova mezinárodního práva soukromého jako celek

Osnova 1937 - 1946

Meziministerská jednání - Osnova 1937:

- Meziministerská jednání
- Otázka předána k projednání na vládní úrovni
- poč. listopadu 1936 jednání ukončena – definitivní redakce osnovy

Ústavněprávní podvýbory

- Jednání podvýborů od jara 1937 do léta 1938
- Řada pozměňovacích návrhů, některé dost zásadně měnící koncepci osnovy
- Řada návrhů se blíží slovenskému právu (nález pokladu, zavedení koakvizice – tj. společného majetku manželů, odpovědnost za dluhy preferována omezená

Osnova 1946

- Objevila se po vyřešení poválečných věcí
- Její text byl publikován v Právném obzoru x po únoru 1948 byla publikace zastavena

c) POKLADU.

§ 169.

Poklad je drahocenná vec, o ktorej sa možno nazdávať, že už dlho bola skrytá a že nikomu nepatrí. Za drahocennú vec treba pokladať aj každý výtvar, ktorý má vedeckú alebo umeleckú hodnotu. Nález ohlásí nálezca príslušnému úradu.

Platí aj v slovenskom práve s tým rozdielom, že nájdenie pokladu musí sa hlásiť do 8 dní, a ak sa hľadanie pokladu vopred ohlásilo, do 30 dní.

§ 170.

Najdený poklad pripadá štátu a ten je povinný nálezcovi a vlastníkovi veci, v ktorej bol poklad nájdený, nahradiť po jednej tretine všeobecnej ceny pokladu alebo previesť na nich po jednej tretine pokladu.

Ustanovenie toto je novotou aj s hľadiska českého práva nielen v pomere k slovenskému právu, lebo prikazuje poklad v celom rozsahu zásadne štátu. Naproti tomu podľa slovenského práva

- a) ak hodnota pokladu nepresahuje 300 Kčs patrí polovica nálezcovi a polovica vlastníkovi veci, v ktorej sa našiel;
- b) ak presahuje túto hodnotu patrí poklad v rovných častiach štátu, nálezcovi a vlastníkovi veci, v ktorej sa našiel;
- c) poklad, ktorý má hodnotu starožitnú môže si štát celý vykúpiť.¹⁶⁰⁾

§ 171.

Nálezca pokladu, ktorý svojej ohlasovacej povinnosti neurobí zadosť, stráca právo z nálezu v prospech vlastníka. Ak takto zatají poklad nálezca i vlastník, strácajú obaja svoje právo v prospech obce, v obvode ktorej sa vec našla.

Podľa slovenského práva poklad, ktorý prepadá za trest, patrí štátu (prípadne udavačovi).¹⁶¹⁾

§ 172.

Ustanovenia o poklade platia primerane o prírodných, ktoré majú vedeckú hodnotu.

Na Slovensku takéhoto ustanovenia niet.

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

Děkuji za pozornost